

TRIESZT

Ciao Annamaria!

PINTÉR JUDIT

A GYÁSZ, AZ EMLÉKEZÉS ÉS A TÚLÉLÉSÉRT VÍVOTT HARC ÁRNYÉKOLTA ÉS UGYANAKKOR RAGYOGTA BE A TRIESZTI FESZTIVÁL VETÍTŐTERMEIT.

A Trieszti Filmfesztivál az Alpok-Adria régió filmes mustrájaként indult 27 évvel ezelőtt, gyűjtőkörét a Balti-, a Fekete- és a Jón-tenger közötti alkotásaival bővítve vált a térség legfontosabb nyugat-európai szemléjévé. A *Filmvilág* 2009. júliusi számában megjelent *Fesztivál a határon* című beszámolómban már írtam a Nyugat és Kelet határán fekvő városban született fesztivál híd-missziójáról, az 1989 után Európát átalakító változások szemtanújaként betöltött szerepéről, és a magyar filmművészet iránti kiemelt figyelméről, amelyért Annamaria Percavassi művészeti igazgató *Pro Cultura Hungariae*-díjat kapott 2003-ban.

A 27. fesztivál a korábbiakhoz hasonlóan sok izgalmas látnivalót kínált. A versenyben és versenyen kívül vetített új rövid-, játék-, dokumentum- és animációs filmek mellett *A lengyel film kettős élete* című összeállításban Krzysztof Kieślowskira emlékeztek, és a ma egyik legismertebb operatőr és dokumentumfilm-rendező, Marcin Koszałka munkáit vetítették. *Az új román film mese és valóság között* című válogatásban (a versenyfilmekkel együtt) tizenegy kiváló új román alkotás szerepelt, köztük Radu Jude Ezüst Medve-díjas fekete-fehér „easternje”, az *Aferim!*, amely már nem a jelen társadalmi és erkölcsi problémáit, hanem azok gyökereit kutatja a 19. századi Havasalföld és Dobruzsza soknemzetiségű, vad világában. Láthattunk a térségből Lux-díjas és műfaji filmeket, társművészeti és regionális tematikájú alkotásokat. A több korosztályt képviselő trieszti nézők, az egyre eredményesebb koprodukciós fórum, a *When East Meets West* és a filmfőiskolások

forgatókönyv-fejlesztő workshopja, az *Eastweek* 350 résztvevője, a mintegy 30 ország 95 filmjét kísérő 160 alkotó, továbbá az olasz és külföldi kritikusok most is gyakran megtöltötték a három vetítőhelyet, köztük a 934 fős színháztermet. Az állandó anyagi gondokkal küszködő fesztivál 2011 óta profi zsűrik helyett ezért a közönségre bízhatta a díjakra érdemes művek kiválasztását. Mi, magyarok most is elégedettek lehettünk, hiszen a szerb és litván rendező kivételével debütáns (lett, koszovói, lengyel, román és bolgár) alkotók színvonalas mezőnyéből a szociális problémák iránt legérzékenyebb *Szerdai gyerek*, Horváth Lili munkája kapta a legtöbb szavazatot.

GYÁSZ, MUNKA

A 2016-os fesztivál azonban a világgjobbító céljai megvalósításáért az akadályok leküzdésére mindig kész Annamaria Percavassi szellemében nevelkedett nagyszerű stáb tagjain kívül a trieszti publikum és mindazok számára, akik már többször jártak ott, most a gyász, az emlékezés, a fájdalom hiányérzet színhelye volt. Január 2-án meghalt a mozi trieszti „nagyszőnyaga”, aki nemcsak a fesztivál létrehozója, igazgatója, hanem 1968 óta a város filmkultúrájának fáradhatatlan motorja, a kelet-európai filmek szakértője és elkötelezett népszerűsítője is volt. Soha nem törődött bele a filmkultúra megszűnésébe, amiről Földényi F. László *Mozisirató* című esszéje torokszorító helyzetképet rajzolt a decemberi *Filmvilág*ban. Az olasz filmkultúra azonban 2016 első heteiben további jelentős – és szimbolikus – „utóvédharcosait” is gyászolta. Január 9-én elhunyt a torinói „nagy filmtörténész”

és egyetemi tanár, Gianni Rondolino. A Torinói Filmfesztivál 1981-es alapítóját január 14-én Pasolini felfedezettje, Franco Citti, a római szegénynegyedek kilátástalan sorsú „csóróinak” megformálója, január 19-én pedig Ettore Scola, az egész 20. századi Itália egyik „hiteles krónikása” követte. A fesztiválon rájuk is emlékeztek. Azóta, február 19-én a „Mester”, a 20. századi egyetemes kultúra óriása, a képkorszak súlyos ellentmondásainak egyik legkiválóbb elemzője, Umberto Eco is csatlakozott hozzájuk. Érthető hát, hogy a megrendült olaszok mind a négyükkel kapcsolatban föltették ugyanazt a kérdést: vajon szakmai és erkölcsi példájukat képesek lesznek-e követni és munkájukat folytatni azok a nemzedékek, akik mind kevesebb közvetlen tapasztalattal – és ami még nyugtalanítóbb, ismerettel – rendelkeznek a 20. század tragédiáiról?

Annamaria Percavassi átélte Isztria és Trieszt ártatlan lakóinak kiszolgáltatottságát a történelem erőivel szemben, talán ezért is rendezett fesztiválján oly sok eszmecesterét és tematikus sorozatot a tolerancia, a befogadás, a másik megismerésének és a határok átjárhatóságának kérdéseiről. Utolsó nagyszabású tervét ugyancsak a múlttal való szembenézés szándéka fűtötte. Az egykori Osztrák-Magyar Monarchia országaiban élő kollégáival, barátaival konzultálva 2014-ben még összeállította az I. világháború emlékezetének szentelt rendezvény szinte teljes programját, 2015-ös megvalósítására azonban már nem maradt ereje. Hogy mennyire fontos volna az európai történelmet máig determináló eseményről beszélni, azt az első világháborút kirobbantó merénylet centenáriumának „ünneplését” szokatlan módon dokumentáló *Egy nap Szarajevóban* című film is tanúsítja. Jasmila Žbanić rendező a sokat szenvedett város mai lakóinak videókamerával vagy mobiltelefonnal rögzített amatőr képsorait (a Gavriilo Principet nemzeti hősként dicsőítő fiatalokról, az éhező árvízkarosultak segítése helyett az ünneplésre pazarolt euró-milliók miatt tiltakozókról, a katonaruhás gyereksereg hátborzongató masírozásáról a merénylet színhelyén) profi rendezők játékfilmes jeleneteivel ütköztetve mutat rá az értelmezések ma is veszélyes zűrzavarára.

A FILM: ÁLLAMÜGY

Tatiana Brandrup *A film: államügy* című filmje Putyin Oroszországában követi nyomon Naum Kleiman és az általa 1989-ben alapított Moszkvai Filmmúzeum történetét, ahol a szovjet-orosz filmkultúra nemzetközi rangú képviselője a filmművészet évtizedekig gyűjtött, de korábban a közönségtől elzárt remekműveiből tartott vetítés-sorozataival cinefilek és fiatal alkotók közösségét hozta létre. A politika nem sokáig tűrte a „szabadság kis körét”: 2005-ben száműzték az épületből a gyűjteményt, majd 2014-ben Kleimant is eltávolították, a felbecsülhetetlen értékű tekercek nagy részét pedig – azzal az indokkal, hogy mindent digitalizáltak – a nemzetközi szakma erőteljes tiltakozása ellenére egy gödörbe temették és felhőkarcolót építettek rá...

A gyász, a búcsú a fesztivál Annamaria Percavassi-fémjelezte korszakától, a (volt) budapesti Filmszemléken együtt tervezgetett trieszti magyar programok, a (volt) Cinepéccsel vagy a panonhalmi Arcus Temporummal kialakított szakmai együttműködés emlékei, a megint „államüggé” vált magyar filmkultúra különös fénytörésben mutatott a filmhez, filmkultúrához kötődő, és ebben az évben szokatlanul nagy számú

alkotásokat. „Államügy” volt Csehszlovákiában az 1946-ban indult, de 50. kiadását csak 2015-ben ünneplő Karlovy Vary Fesztivál (Miroslav Janek: *Mozi a fürdőhelyen*). A legszigorúbb „államügy” a film a mai Észak-Koreában, ezért Vitalij Manszkij, a Jihlava után Triesztben is a legjobb dokumentumfilm díját elnyert *Őrök napsütésben* orosz rendezője csak bátorságának (és szerencséjének) köszönhetette, hogy e velejéig hazug világ valódi arcát is meg tudta mutatni.

A film valóságábrázoló erejébe vetett hit vezette azt a négy csecsen aszszonyt, akik halálmegvető bátorsággal rögzítették videókamerájukkal a csecsen-orosz háború alatt végehez vitt pusztítást, hogy később ne lehessen letagadni az igazságot. A fővárost újjáépítették, a hatalom meg azt hazudja, hogy nem is volt háború. Az átélt borzalmak, a nem szűnő orosz fenyegetés, az erőszakos iszlamizáció miatt ma is rettegésben élők sorsáról senki nem beszél (Nicola Bellucci: *Grozny Blues*).

Két tragikomikus román történet középpontjában is a film áll. Az egyik a múltat, a Ceaușescu diktatúra utolsó évtizedét eleveníti föl, amikor románok milliói az országba csempészett több ezer amerikai film alig látható – és egy bátor szinkrontolmács lány

Nicola Bellucci:
Grozny Blues

hangján hallható – VHS-másolatainak titkos vetítésein ismerkedtek a szabad világgal. És ami a legabszurdabb: ezt a „bűntényt” azért nem leplezték le a „külső és belső ellenségre” mindig oly éberrel figyelő politikusok és szekusok, mert ők is habzolták a tiltott gyümölcsöket (Ilinca Călugăreanu: *Chuck Norris vs communism*). A többség, persze, az állami támogatással működő 400 moziba járt kikapcsolódni, amelyekből mindössze 30 élte túl a várva várt szabadságot, köztük egy moldvai kisvárosban a Cinema Panoramic Dacia. Az állami támogatás (és a nézők) hiányában lassan pusztuló mozi megszálottan filmrajongó tulajdonosa, Victor Purice mégis vidáman és lankadatlan energiával küzd a fennmaradásért (Alexandru Belc: *Cinema, mon amour*). Szélmalomharca elismeréseként a fesztivál *Cultural Resistance Award* néven különdíjat alapított neki, amellyel a jövőben is jutalmazni szeretnék a filmkultúra védelmezőit.

Ezek a művek a filmkultúra múltjáról és jelenéről meséltek. A jövőt – a Trieszti Fesztiválét is – homály fedi. Egy biztos: Annamaria Percavassi egyik megvalósult álmát, a Filmes Házat, amelynek avatásán még jelen lehetett, róla szeretnék elnevezni. •